

W dniach 21–22 V 2015 roku w Lublinie odbyła się konferencja „Dzieciństwo i starość w historiografii”. Organizatorem sesji był Zakład Historii Polski Średniowiecznej i Dziejów Gospodarczych w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wzięli w niej udział liczni badacze z Polski, Czech i Turcji, co sprawiło, że obrady podzielono na równoległe sesje tematyczne. Nie zaniechano jednak organizacji sesji plenarnych; pierwszą z nich otwierał referat prof. dra hab. Cezarego Kuklo (Uniwersytet w Białymstoku), który przedstawił dokonania polskich demografów w zakresie badań nad dwoma tytułowymi etapami ludzkiego życia. Dr hab. Jacek Pielas (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) zestawił dotychczasowe badania związane z kwestią opieki nad osobami nieletnimi z rodzin szlacheckich w epoce nowożytnej. Dr Piotr Guzowski (Uniwersytet w Białymstoku) z kolei zwrócił uwagę na badania demograficzne dotyczące umieralności niemowląt i dzieci w epoce przedindustrialnej, zwracając szczególną uwagę na dokonania demografów anglosaskich. Sesję plenarną zamykała prezentacja dra Radosława Poniata (Uniwersytet w Białymstoku), który przedstawił koncepcję badań nad cyklem życia, wpisując w nią zagadnienia związane z dzieciństwem i starością. Z powodu nieobecności prof. dr hab. Doroty Żołądź-Strzelczyk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) uczestnicy konferencji niestety nie mogli wysłuchać zaplanowanego referatu „Dzieciństwo w epoce staropolskiej – możliwości źródłowe i kierunki badań”.

Po przerwie uczestnicy konferencji obradowali w dwóch osobnych sesjach. Pierwszą z nich otworzył referat mgr Anny Miączewskiej (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej). Prelegentka omówiła dzieło Cycerona *De senectute*, zwracając uwagę nie tylko na jego wartość literacką, ale przede wszystkim osadzając je w realiach historycznych uzupełnionych o analizę biegu życia autora. Dr Małgorzata Chudzikowska-Wołoszyn (Uniwersytet

Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) analizowała dzieła Grzegorza z Tours, zwracając uwagę na informacje dotyczące starców i dzieci. Mgr Łukasz Fabia (Uniwersytet Jagielloński) omówił pozycję średniowiecznego władcy w kontekście obu głównych motywów przewodnich konferencji. Kolejnym prelegentem był dr Mariusz Bartnicki (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), który przedstawił wyniki badań nad latopisami ruskimi z okresu od XI do XIII wieku.

W tym samym czasie trwały obrady drugiej sesji. Wszystkie referaty wygłoszone w tej części konferencji dotyczyły historii dziecka i dzieciństwa. Dr hab. Robert Bucznyk, prof. UMCS, zwrócił uwagę na rolę gier i zabaw jako elementu procesu edukacyjnego arystokracji w średniowiecznej Europie. Podobną tematykę podjęła mgr Izabela Gomulka (Uniwersytet Wrocławski), która omówiła stan badań nad zabawkarstwem polskim okresu średniowiecza. Zabawkom dziecięcym poświęcony był kolejny referat, którego autorkami były dr Katarzyna Kabacińska-Łuczak (Uniwersytet im. Adam Mickiewicza w Poznaniu) i dr Monika Nawrot-Borowska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy). Mgr Ewelina Wesolek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) zwróciła uwagę na magiczny świat dziecka chłopskiego z XIX wieku.

W programie konferencji wprowadzono kilka zmian, m.in. ze względu na nieobecność dr hab. Agnieszki Tetrycz-Puzio, prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku, uczestnicy konferencji nie mieli możliwości wysłuchania jej referatu pt. *Niebezpieczne dzieciństwo i sędziwa starość – średniowiecznych kronikarzy refleksje o początkach życia*. Sesję trzecią, równoległą do czwartej, otworzyła więc mgr Emilia Anna Kaniuk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), która analizując historiografię średniowiecza, zwróciła uwagę na swoistą „bezdziętność” całej epoki. Z kolei dr Valentina Zovko (Uniwersytet w Zadarze) przeanalizowała strukturę wieku ambasadorów rezydujących w Dubrowniku w pierwszej połowie XV wieku. Referat mgra Piotra Łozowskiego również dotyczył kwestii demograficznych, przyjął jednak perspektywę miast późnośredniowiecznych na ziemiach polskich. Dr Małgorzata Kołacz-Chmiel natomiast przeniosła dyskusję na inną warstwę społeczną, analizując dokumenty sądów kościelnych, w których figurują m.in. nieletni chłopci.

W sesji czwartej większość wystąpień poświęcono dzieciom. Historiografię brytyjską dotyczącą historii dzieciństwa omówiła mgr Weronika Wojtanowska z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Doktor Anna Kołodziejczyk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) analizowała z kolei Statuty Wielkiego Księstwa Litewskiego, aby pokazać status prawny dziecka w XVI wieku. Próbę charakterystyki schyłku karier senatorskich w Małopolsce w czasie panowania Jagiellonów podjął dr P. Jusiak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), natomiast dr Marzena Liedke (Uniwersytet w Białymstoku) omówiła stan badań demograficznych dotyczących wieku zawierania małżeństw w epoce nowożytnej. Nieco inną perspektywę dotyczącą świąt rodzinnych przyjęły mgr Grażyna Czerniak i mgr Justyna Zyśk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), które przedstawiły obrzędowość litewską i żmudzinińską związaną z narodzinami i chrzczeniami dzieci.

Pierwszy dzień konferencji zamknięto obszerną dyskusją. Sesja pierwsza i druga drugiego dnia obrad odbyły się równolegle. W sesji pierwszej dr hab. Beata Wojciechowska, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, omówiła te fragmenty „Speculum naturale” Wincentego z Beauvais, które poświęcono starości. Z kolei dr hab. Anna Jabłońska z tego samego uniwersytetu zwróciła uwagę na badania dotyczące starości i osób starszych korzystających ze wsparcia.

Nieco inną tematykę przedstawił mgr Gürer Karagedikli (Middle East Technical University, Ankara). Tureckie badania nad historią imperium otomańskiego, którym poświęcił swój referat, wykazały ciekawe kwestie związane z opieką nad sierotami.

Kolejne wystąpienie dotyczyło organizacji opieki nad dziećmi i osobami starszymi zapewnianej w dobrach białostockich Branickich. Dotychczasowe ustalenia historyków w tym zakresie przedstawiła mgr Renata Makarewicz (Katolicki Uniwersytet Lubelski). Do wystąpień A. Jabłońskiej i R. Makarewicz nawiązała dr Wiesława Duży (Śląski Uniwersytet w Opawie), która krótko omówiła trzy grupy instytucji opiekuńczych dla osób starszych funkcjonujących na ziemiach polskich od XVIII do XX wieku. Wystąpienie to miało charakter przyczynku do przyszłego projektu badawczego poświęconego historii instytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi.

W drugiej sesji tego dnia przeważały referaty poświęcone historii najmłodszych. Pierwszy z nich wygłosiła dr Sylwia Konarska-Zimnicka (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) a dotyczył on stanu badań nad krakowskimi horoskopami urodzeniowymi sprzed połowy XVI wieku. Doktor Katarzyna Justyniarska-Chojak z tego samego ośrodka akademickiego analizowała w swym wystąpieniu przepisy prawa magdeburskiego dotyczące dzieci i ich praw w rodzinie mieszczańskiej. Z kolei dr Tomisław Giergiel (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) analizował polskie księgi chrztów, zwracając uwagę na pierwszy sakrament, którego udzielano dzieciom. Jedyne referat w tej sesji poświęcony osobom starszym wygłosił dr Piotr Rachwał, który zwrócił uwagę na rejestrację osób starszych w lubelskich księgach metrykalnych od XVII do XIX wieku. Nieco szerszą perspektywę przyjęła ostatnia prelegentka w tej sesji. Referat mgr Anny Kowalczyk (Uniwersytet Łódzki) dotyczył losów młodych chłopców zaokrętowanych na statki amerykańskiej marynarki wojennej w XVIII i XIX wieku oraz dotychczasowym badaniom na ten temat. Wspomniane zmiany w programie dotyczyły również tego referatu – ze względu na nieobecność prelegentki, jej referat został odczytany dzień wcześniej.

Przebieg dwóch ostatnich sesji również odbiegał nieco od zaplanowanego w programie konferencji, np. referat prof. dr hab. Wandy Musialik (Politechnika Opolska), który dotyczył kwestii najnowszych badań poświęconych opiekunom seniorów został wygłoszony nieco wcześniej niż zaplanowano. Niestety, nie udało się przedstawić wszystkich referatów wymienionych w programie. W konferencji nie wzięli udziału: mgr Magdalena Marczak (Uniwersytet Marie Curie-Skłodowskiej), której referat miał nosić tytuł „Mały dorosły a podmiotowość w globalizacji – dzieciństwo okiem psychologa w drugiej połowie XX wieku w Polsce”, dr Magdalena Malik (Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego w Zabrzu) z referatem „Postać żydowskiego dziecka na kartkach wspomnień i pamiątek oraz wybranej literatury z okresu niemieckiej okupacji w Polsce”, dr Lech Kościelak (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie), który miał wygłosić referat „Starzy i młodzi staroobrzędowcy z Prus Wschodnich w opinii polskiej”. Ostatni blok wystąpień otworzył referat wygłoszony przez dr Elżbietę Dolatę (Uniwersytet Rzeszowski). Prelegentka podjęła się analizy treści czasopisma „Rodzina i Szkoła” z przełomu XIX i XX wieku, skupiając uwagę

na treściach, w których wymieniano zagrożenia czyhające na dzieci. Doktor Bartłomiej Gapiński (Uniwersytet Jagielloński) natomiast przedstawił wyniki badań poświęconych roli osób starszych w podtrzymywaniu tradycji na wsi polskiej w okresie międzywojennym. Tego samego okresu dotyczył referat wygłoszony przez dr Jolanę Załęczny (Muzeum Niepodległości w Warszawie). Badaczka zwróciła uwagę na funkcję społeczną, którą pełnili weterani powstania styczniowego żyjący w czasach II Rzeczypospolitej. Obrady zamknęło wystąpienie dr Agaty Stolarz (Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie), która przedstawiła wyniki badań z zakresu historii mówionej. Dotyczyły one obrazu II wojny światowej we wspomnieniach osób, których dzieciństwo przypadło na ten smutny okres historii.

Obrady każdej sekcji kończyły się interesującą dyskusją, która pozwoliła na wymianę doświadczeń i ustaleń badawczych uczestników. Całość konferencji podsumował prof. dr hab. Grzegorz Jawor, wyrażając nadzieję na kolejne spotkanie w równie liczonym gronie badaczy. Organizatorzy przewidzieli opublikowanie tomu studiów przygotowanych na podstawie wygłoszonych referatów. Druk książki zaplanowano na początek 2016 roku.

Wiesława Duży, Ewelina Wesolek